

EEN ZEER ONFORTUINLIJKE WEZEL (*Mustela nivalis*)

Via Gilbert de Vries uit Geldrop ontvingen we onlangs een dode wezel (aanwinstnummer 94-150). Op zich is dit nauwelijks vermeldenswaard, want de wezel is een algemeen roofdiertje in ons land, en elk jaar krijg ik wel een aantal dode exemplaren in handen. In de meeste gevallen zijn deze kleine carnivoortjes in het verkeer om het leven gekomen. Het exemplaar dat ik onlangs in handen kreeg was op een bijzondere manier aan zijn einde gekomen en leed aan een voor wezels algemene, maar bizarre ziekte.

carnivoor vangt carnivoor

De volwassen mannelijke wezel werd op 25 maart 1994 door een huiskat in de omgeving van Heeze, Noord-Brabant gevangen. Ik had nooit eerder gehoord van een door een huiskat gevangen wezel of ander inlands roofdiertje. Naslag in de voorhanden zijnde literatuur leerde mij dan ook dat dit helemaal niet zo vaak voorkomt. Het standaardwerk op het gebied van de Europese zoogdieren, het 'Handbuch der Säugetiere Europas' vermeldt slechts het potentiële voorkomen van vangsten door hond en kat. Verder noemt dit boek vos, sabelmarter, steppebunzing, bunzing, hermelijn, havik,

sperwer, buizerd, zwarte wouw, oehoe en bosuil als predatoren. Bij roofvogels en uilen maken wezels niet meer dan 0,05% van de prooidieren uit. Een andere bron van informatie is het onderzoek van Herman de Vries uit 1963. De Vries citeert vier literatuurverwijzingen van een door een huiskat gevangen wezel uit 1913, 1932 en twee uit 1953. Uit de monografie over de wezels en hermelijnen van Carolyn King uit 1989 worden we ook niet veel wijzer. Zij citeert alleen een waarneming van Vernon-Betts uit 1967 waarbij een wezel regelrecht in de klauwen van een huiskat rende, en gedood werd.

Een wezel is een prooi om rekening mee te houden, het blijft een roofdiertje, met een vervaarlijk gebitje en het voor marterachtigen typerende onbevreesde karakter. Over het Nederlandse spreekwoord 'Zo bang als een wezel' heb ik mij altijd verbaasd.

Anderson verhaalt over een buizerd die met een geslagen wezel opvliegt, maar even later neerstort. De wezel had de buizerd in de vlucht gedood. Ook anderen verhalen over dit soort incidenten. Uit de literatuur heb ik wel twee gevallen kunnen trace-

ren waarbij een huiskat een hermelijn (*Mustela erminea*), de grotere neef van de wezel, bemachtigde. Het vangen van een wezel door een huiskat is dus een zeldzaam voorval.

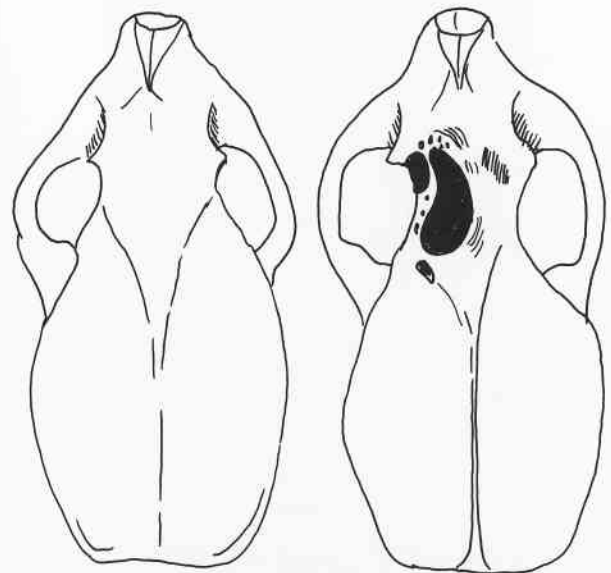
de wezel nader bekeken

De wezel was in een goede staat en dus besloot ik het diertje te 'balgen' en het skelet te bewaren. Het kadavertje werd opgemeten, gewogen en nader bekeken. Met een lichaamsgewicht van 84 gram, een kop-romp-lengte van 201 mm, staartlengte 52 mm en een achtervoet van 32,5 mm is deze wezel gerust volwassen te noemen. Het dier verkeerde in een goede voedingstoestand, maar de maag was leeg en in de darmen waren geen parasieten te vinden. Bovenop de schedel, net achter de oogkassen, waren donkerrode vlekken zichtbaar, bedekt door het beenvlies. Dat was een duidelijke aanwijzing voor de aanwezigheid van de parasitaire nematode *Skrjabingylus nasicola*!

Skrjabingylus nasicola

In 1842 beschreef Leukart deze parasitaire worm onder de naam *Spiroptera nasicola*, nadat hij deze in de voorhoofdsholtes van een bunzing had gevonden. In 1927 werd het genus *Skrjabingylus* door Petrov geïntroduceerd, het is genoemd naar de Russische parasitoloog Skrjabin. *Spiroptera nasicola* gaat dus na de bevindingen van Petrov als *Skrjabingylus nasicola* door het leven. Sindsdien is een lange reeks publikaties verschenen over het voorkomen van deze parasiet in de voorhoofdsholtes van marterachtigen. In Europa zijn de wezel en de hermelijn het meest geïnfecteerd, maar ook bunzingen, nertsen en steenmarters zijn ermee gevonden. Van Soest *et al.* onderzochten 345 schedels van hermelijnen en 203 schedels van wezels uit Nederland. Niet minder dan 40,6% van de hermelijnen en 56,1% van de wezels waren met de parasiet geïnfecteerd geweest. Uit de geperforeerde voorhoofdsholtes van de wezel uit Heeze haalde ik 24 helderrode exemplaren. Het record aantal staat overigens op 77 exemplaren (!) uit één wezel.

Door het krioelen van de wormen in de voorhoofdsholtes misvormt het voorhoofd van het geïnfecteerde dier en perforeert het uiteindelijk in onregelmatig gevormde gaten (zie afbeelding). Soms zijn in de grote gaten de wormen in kluiten waarneembaar. Met een prepareernaald of een fijn pincet zijn de wormen gemakkelijk te verwijderen.

Bovenaanzicht van twee wezelschedels, links een normaal, rechts een aangetast exemplaar.

De vrouwelijke worm wordt ongeveer 18-25 mm lang en is 0,5 mm dik, de mannelijke wormen zijn ongeveer de helft kleiner. De larven komen vanuit de voorhoofdsholtes via de inwendige neus in de keel van de gastheer terecht. Via het maag-darmkanaal verlaten zij uiteindelijk het lichaam. Via planten komen de larven in de voeten van landslakken. Deze slakken worden door de gastheer (zeldzaam, wezels eten niet veel slakken) of een tussengastheer (spitsmuizen, bosmuizen) gegeten en zo komt de larve, inmiddels in zijn derde ontwikkelingsstadium uiteindelijk weer in een wezel of hermelijn. Zij dringen door de darm naar het ruggemergskanaal en komen zo in de voorhoofdsholtes van de gastheer aan, alwaar zij volwassen worden en zich voortplanten. In vogelvlucht is dit de ingewikkelde en bizarre cyclus van *Skrjabingylus nasicola*.

'gek' geworden wezels

Waarschijnlijk is de aanwezigheid van een grote hoeveelheid wormen in de schedel zeer onaangenaam voor de geïnfecteerde wezels en hermelijnen. Waarnemingen van 'gek-geworden' wezels doen in deze richting vermoeden. Jachtopzieners en boswachters noemen dit wel 'de dansende wezels'. Het krioelen van de wormen in de voorhoofdsholte zal ongetwijfeld 'resoneren' in de schedelbeenderen. Misschien is de aanwezigheid van de grote hoeveelheid *Skrjabingylus* in de voor-

hoofdsholte van de wezel uit Heeze wel de reden dat het dier gemakkelijk door de huiskat kon worden gevangen en gedood.

Vrijwel alle wezels die ik de laatste jaren in de omgeving van Rotterdam gevonden en onderzocht heb waren in vrij ernstige mate met de parasiet geïnfecteerd.

Rest mij nog mijn dank uit te spreken aan Gilbert de Vries, die via bemiddeling de onfortuinlijke wezel wist te behouden, en aan John Vegers die de schedels van de verschillende wezels voor mij prepareerde.

aangehaalde literatuur

- 1 Reichstein, H. - *Mustela nivalis* Linné, 1766, Mauswiesel - in: Niethammer, J. & Krapp, F. - Handbuch der Säugetiere Europas, Band 5: Raubsäuger, Teil II, pp. 571-626, Aula Verlag, Wiesbaden 1993.
- 2 De Vries, H. - De wezel, *Mustela nivalis* L. een samenvattende literatuurstudie - RIVON rapport, Bilthoven 1963.
- 3 King, C. - The natural history of weasels and stoats - Christopher Helm, London 1989.
- 4 Anderson, E. - Weasel kills buzzard - The Countryman 1966: 122.
- 5 Dathe, H. - Hauskatze erbeutet Hermelin, *Mustela erminea* L. - Zool. Garten 16 (1944): 49.
- 6 Dathe, H. - Hauskater erbeutet erwachsenes Hermelin, *Mustela erminea* L. - Zool. Garten 45 (1975): 519.
- 7 Van Soest, R.W.M., J. van der Land & P.J.H. van Bree - *Skrjabinogylus nasicola* in skulls of *Mustela erminea* and *Mustela nivalis* from the Netherlands - Beaufortia 20(1972): 85-97.

Erwin J.O. Kompanje

de balg van de wezel uit Heeze (aanwinstnummer 94-150)